

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA FOLTEȘTI (RAIONUL TG. BUJOR, REG. GALAȚI)

Secția de Istorie și Filosofie a Academiei R.P.R. a programat, pentru anul 1950, un șantier de săpături arheologice în Sudul Moldovei, la Foltești (Covurlui). S'a luat această hotărâre, deoarece, cu prilejul sondajilor efectuate în 1949 la Foltești și Perieni, în cadrul șantierului de săpături arheologice din județele de atunci Covurlui și Tutova, s'au semnalat aici câteva aspecte culturale noi

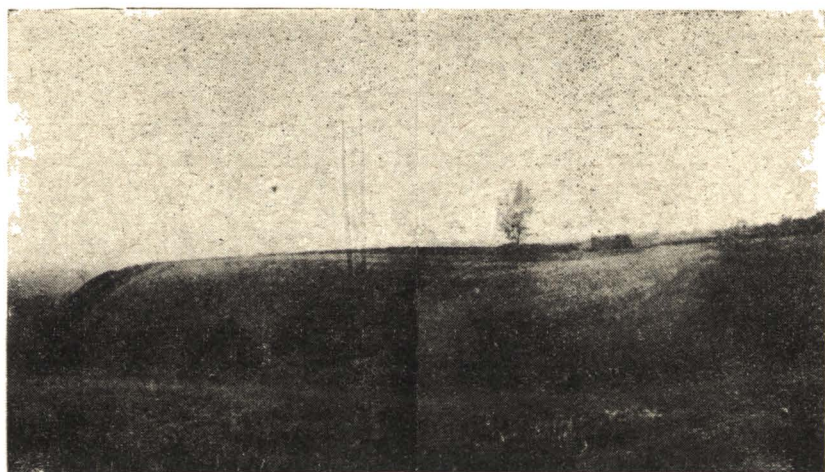

Fig. 1. — Vederea generală a așezării, dinspre Nord.

ale societății primitive din această regiune, care erau în strânsă legătură cu unele aspecte descoperite anul trecut la Glăvăneștii-Vechi.

În intervalul dela 25 Septembrie și până la 28 Octombrie inclusiv s'au efectuat lucrările pe teren la punctul Ruptura depe teritoriul comunei Foltești (raionul Tg. Bujor, regiunea Galați).

La Foltești, s'a săpat pe terasa Prutului, la cca. 1,5 Km. Sud de comună, lângă o râpă, cunoscută în localitate sub denumirea de Ruptura. Terenul, într'o ușoară pantă dela Vest spre Est, se prezintă sub forma unei înălțimi, legată de terasă la Vest și despărțită

de ea la Sud și Nord prin două vâlcele cu pantele destul de repezi (fig. 1). Intinderea totală a acestei forme de teren, până la o depresiune accentuată de pe latura de Nord, este de cca. 1600 m².

Stațiunea dela Ruptura a fost descoperită în anul 1949, în urma informațiilor obținute dela un lucrător al șantierului arheologic dela Stoicani. Cu prilejul sondajilor efectuate în 1949 la Ruptura (un șanț mai mare pe latura de Sud, de 16 m. × 1,50 m și alte două mai mici pe latura de Nord, de 7,5 m. × 1 m.) s'a identificat pentru prima dată la noi o așezare aparținând unui aspect cultural, dela sfârșitul Neoliticului până în epoca Bronzului, cunoscut în Sudul U.R.S.S. sub numele de Usatovo, deoarece cele mai multe descoperiri provin din satul Usatovo de lângă Odesa, de pe malul drept al limanului Hadji-Bei ¹⁾. Rezultatele acestor sondajii au fost anunțate pe scurt în raportul asupra săpăturilor arheologice din județele Covurului și Tutova din 1949 ²⁾ și într'un articol relativ la înmormântările cu ocre din Moldova. ^{2')}

Anul acesta s'au săpat la Foltești peste 800 m², cercetându-se aproape în întregime sectorul estic al așezării (Pl. I). Printr'un șanț longitudinal (I) de 116 m × 1 m și printr'un altul transversal (II) de 28 m × 1 m, perpendiculare unul pe altul, s'au obținut două profile, aproximativ prin mijlocul așezării. De asemenea, prin șanțul longitudinal, cât și prin alte două șanțuri paralele (III și IV) de pe marginile de Sud și de Nord ale așezării, de 9 m × 1 m și 55 m × 1 m, s'a urmărit traseul unei vechi văioage, căreia îi corespunde astăzi pe latura de Nord a așezării o depresiune destul de accentuată. Cu acest prilej s'a constatat, că înspre latura de Sud a așezării, văioaga aceasta, mai puțin adâncă, a fost săpată, folosindu-se probabil ca șanț de apărare (fig. 2). Adâncimea maximă a acestui șanț variază între 2,30 m (III) și 2,60 m (I), iar deschiderea maximă la gură între 4,75 m (III) și 5,50 m (I). Văioaga dela marginea de Nord a așezării nu a fost săpată și are adâncimea de 6,40 m și lărgimea maximă la gură de cca 14 m. În jumătatea de Sud a așezării latura de Vest a văioagei a fost săpată în trepte. Atât în pământurile de umplutură ale văioagei amenajate ca șanț, cât și în văioaga propriu zisă, de pe latura de Nord, s'au găsit până la fund fragmente ceramice Usatovo și altele înrudite cu cultura Schneckenberg din Transilvania, bucăți mărunte de cărbuni, scoici, oase de animale și de pește, pietre mici, etc. Aceasta dovedește, că șanțul și văioaga au fost deschise în tot timpul locuirii Usatovo, de pe acest loc și eventual chiar mai târziu, în vremea de când datează vasul aproape întreg (fig. 3, 1, înrudit cu acelea de

¹⁾ Pentru acest aspect cultural vezi T. S. Passek, *Periodizarea așezărilor tripoliene, în Materiale și Cercetări de Arheologie a U. R. S. S.-ului* Nr. 10, 1949, pag. 189 sqq. Autoarea denuște convențional această etapă târzie a culturii Tripolie dela Nistrul inferior și litoralul nordic al Mării Negre cu q/II și arată că este în strânsă legătură cu etapa Gorodsk (C/II) din regiunile nordice ale Niprului și Bugului.

²⁾ Vezi *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, anul I 1950, Ian.-Iunie, pag. 64 sq.

^{2')} C. *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, anul I, 1950, vol. II, pag. 119. sqq.

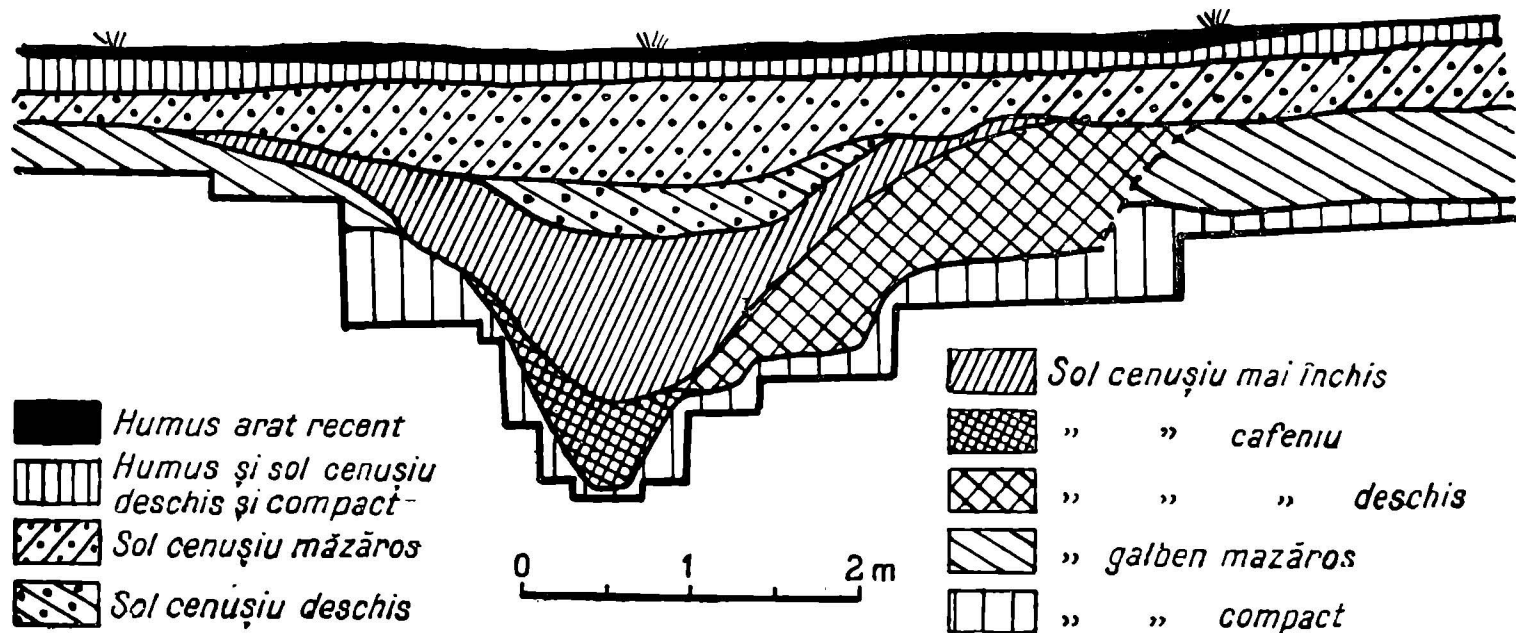

Fig. 2. — Șanțul I. Profilul peretelui de Sud al văioagei, amenajată ca șanț de apărare.

tip Schneckenberg, găsit lângă fundul șanțului (1). Este sigur, că în vremea imperială romană șanțul a fost astupat în acest sector, deoarece groapa unui mormânt din această vreme s'a săpat în pământul de umplutură al șanțului (III).

Prin capetele de Vest ale șanțurilor I și IV s'au identificat și dincolo de văloagă câteva resturi dintr'o locuire sporadică din vremea culturii Usatovo și mai noi din epoca imperială romană.

În afară de aceste șanțuri, toată suprafața de săpat dela Est de șanțul transversal (II) a fost împărțită în două jumătăți a câte 9 casete, perpendiculare pe șanțul longitudinal și paralele cu șanțul transversal. Pereții despărțitori ai acestor casete, groși de cca 30—40 cm, au fost și ei săpați, acolo unde secționau gropi.

În așezarea dela Ruptura s'a constatat un strat de cultură Usatovo cenușiu, foarte sfărâmbicios, și cu multă cenușe, peste care s'a depus solul vegetal actual de culoare castanie. Grosimea acestui strat variază de obicei între 20-40 cm. Solul vegetal vechiu de culoare cafenie nu se distinge clar pste tot. El s'a format la partea superioară a unui sol galben mătăsoș și cu concrețiuni calcaroase, gros de cca 40-50 cm, depus peste solul galben compact. La partea superioară a stratului de cultură s'au descoperit anul acesta câteva fragmente ceramice, care pot fi puse în legătură cu cultura Glina III — Schneckenberg dela începutul epocii Bronzului. Nu este exclus ca aceste câteva resturi ceramice să fie în legătură cu câteva urme de locuire — un rest de vatră și mai multe rășnițe, dela partea superioară a stratului de cultură. În acest caz, am avea deaface cu un nivel de locuire mai nou, care ar urma să se precizeze mai bine prin săpăturile viitoare.

Locuirea Usatovo este documentată la Ruptura prin numeroase gropi rotunde, cu diametrul maxim de 1,40 m și adâncimea maximă de 1,70 m, în care s'au găsit fragmente ceramice, oase de animale, scoici, bucăți mici de vatră sau chirpic, arsură, cenușe, etc. În afară de aceste gropi, pe latura de Nord a așezării s'au descoperit trei gropi mai mari, de formă ovală și oval-neregulată, cu diametrele maxime variind între 2 m și 4,5 m și adâncimea între 1,5 m și 1,70 m, despre care nu se poate afirma cu toată siguranța că ar fi fost folosite numai ca bordeie.

La Foltești nu s'a reușit să se determine forma și sistemul de construcție al locuințelor. La fel și în așezarea dela Usatovo, unde se știe că s'a folosit piatră în locul lemnului și lutului, nu s'a putut stabili forma construcțiilor ³⁾.

În schimb, la Gorodsk s'au găsit colibe și bordeie oval-neregulate (zemlianki), într'un caz chiar o ploșșadka, la Raiki podine reduse de lut ars și la Kolodeajnoie locuințe la suprafața solului, ca în cultura tripolitană ⁴⁾.

Majoritatea locuințelor dela Foltești trebuie să fi fost colibe simple, construite din lemn și trestie la suprafața solului. Nu se poate preciza în ce măsură bucățile de chirpic, găsite destul de răsleț în cuprinsul așezării, au fost sau nu în legătură cu aceste colibe.

3) T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 190.

4) *Ibid.*, pag. 158, 169, 172.

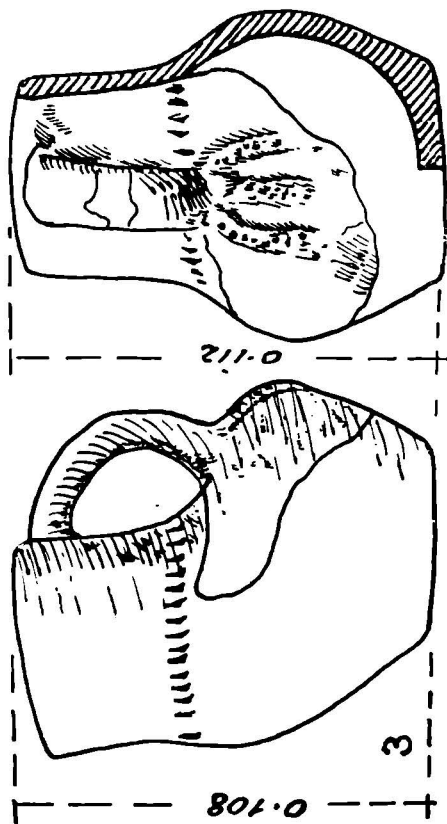
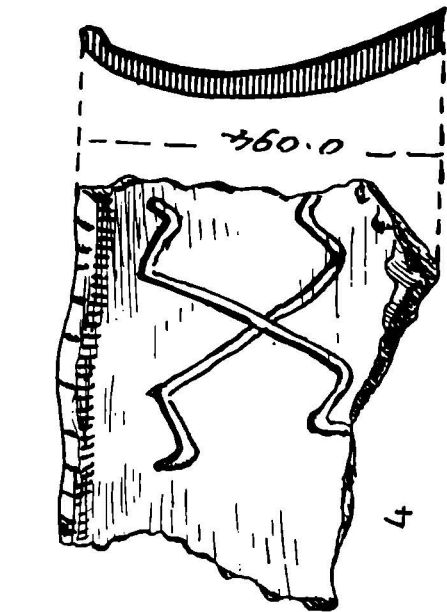
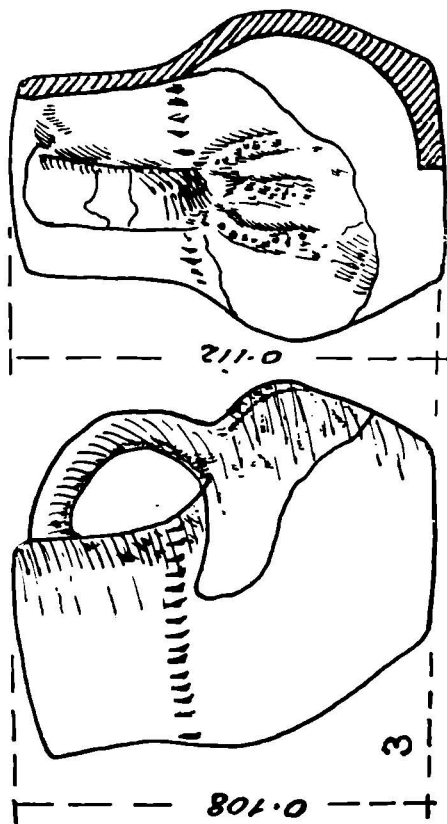
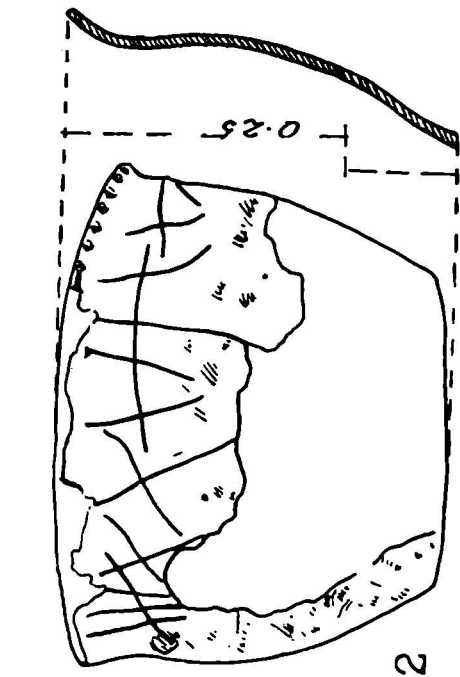

Fig. 3. — Ceramică decorată în relief și cu incizii.

Pe unele din aceste bucăți de chirpic se văd destul de clar urmele tres-tiilor. Nu știm, dacă nu este întâmplător faptul, că nu s'au păstrat urme de pari pe bucățile de chirpic ars. În orice caz, lipsa acestor urme ar fi un indiciu în sprijinul ipotezii, după care bucățile de chirpic cu urme de nuele și bețe provin din construcții mai ușoare.⁵⁾ Dealtfel, la Foltești nu s'a găsit nicăeri resturile unei locuințe cu pereții din chirpic sau cu podeaua din lut ars așa cum se cunosc în unele așezări din faza tripolitană târzie. De asemenea, nu s'a descoperit până în prezent nici o vatră întreagă. În genere, aspectul stratului de cultură, cu resturile de locuire risipite și cu multă cenușe, se aseamănă într-o măsură cu acelea din așezarea Glina III dela Glina, de lângă București.

Tot în cuprinsul așezării s'au mai găsit șase morminte, dintre care două sunt deranjate, două în poziție chircită și alte două în poziție întinsă. După inventar, un vas de lut ars, cu gâtul înalt și cu toarta ruptă ritual din vechime. un ac simplu de bronz cu capul perforat și câteva mărgelile, din os și dintr'un material care urmează să se precizeze ulterior, mormintele cu scheletele chircite datează din Hallstatt, iar acelea cu scheletele întinse, mai mult ca sigur din epoca romană târzie. Amintim, că la un mormânt cu scheletul întins, în afară de vasul cu capac așezat lângă cap, s'a mai găsit sub osul iliac stâng un pieptene de os cu șapte segmenti, fixați de plăcile arcuite ale mânerului cu câte un nit de bronz. Tot din vremea romană târzie datează probabil și două gropi, secționate de șanțul longitudinal (I) în sectorul dela Vest de văioagă.

Caracteristic pentru așezarea dela Foltești este marea cantitate de oase de animale, alături de care s'au găsit numeroase oase de pești și cochilii de scoici.

Oasele de animale provin dela oi, capre, boi, cai și porci. Adunându-se toate oasele de animale din cuprinsul așezării, specialiștii vor putea face un procentaj, din care să rezulte specia de animale care a fost preferată. De asemenea ei vor putea eventual să determine dacă sunt și oase de animale sălbatece alături de cele domestice. Acest lucru s'a făcut în U.R.S.S. pentru etapa tripoliană târzie Gorodsk-Usatovo, arătându-se că în timp ce la Usatovo predomină oasele de oi, la Gorodsk, din contră, sunt mai numeroase oasele de cal și apoi de bou domestic⁶⁾. Deasemenea, la Usatovo, s'au putut determina și specii de animale sălbatece, vâdate de către om⁷⁾.

Este interesant de observat, că printre oasele de animale dela Foltești, se găsesc pentru prima dată la noi mai multe falange, co-pite, oase lungi și dinți de cai. Ca și în U.R.S.S., este dificil să se

5) *Ibid.*, pag. 158. Autoarea crede, că bucățile de chirpic dela Gorodsk cu urme de bețe și nuele provin dela cuptoare.

6) *Ibid.*, pag. 190 și 159.

7) *Ibid.*, pag. 190.

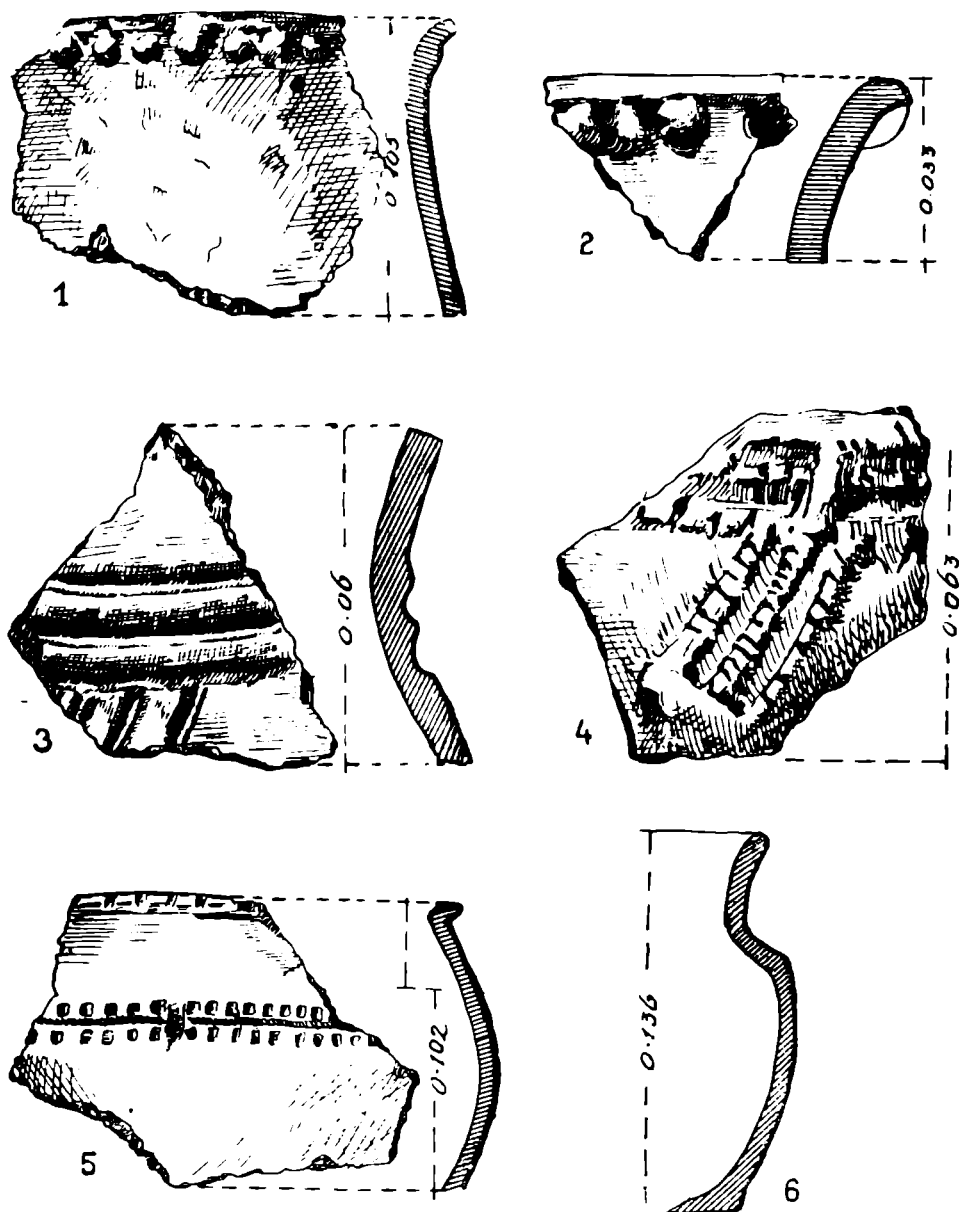

Fig. 4. — Fragmente ceramice cu decor în relief.

precizeze dacă aceste oase provin dela cai sălbateci sau domestici. Sunt totuși unele indicii că omul din această vreme a cunoscut calul domestic. Astfel, în stratul de cultură al așezării dela Usatovo s'a descoperit o psalie de os⁸⁾, iar la Foltești, falanga 1 dela membrul

8) *Ibid.*

anterior prezintă caracteristicile calului care a suportat greutate pe spinare ⁹⁾).

Numeroasele oase de animale descoperite ne indică, că activitatea economică principală a oamenilor din așezarea dela Foltești a fost creșterea vitelor. În afară de aceasta, apele Prutului fiind în apropiere, oamenii s'au ocupat cu pescuitul și cu culegerea de moluște, după cum o dovedesc vertebrele de somn de talie mare și cochiliile de scoici (specia *unio pictorum*). Nedeterminându-se deocamdată specii de animale sălbatice, nu putem ști încă în ce măsură omul de aici s'a ocupat și cu vânatul. Agricultură primitivă în această vreme avea un rol mult mai redus ¹⁰⁾. În așezarea dela Foltești această preocupare economică a omului este documentată prin câteva rășnițe și frecătoare de piatră, dintre care acelea care zăceau la partea superioară a stratului de cultură n'ar fi exclus să provină dintr'un nivel de locuire mai nou, din inventarul căruia fac parte resturile ceramice înrudite cu acelea de tip Schneckenberg dela începutul epocii Bronzului.

În afară de acestea, oamenii din așezarea dela Foltești s'au îndelnetnicit și cu țesutul, după cum ne-o documentează cele câteva suveici de os descoperite recent.

În inventarul așezării dela Foltești predomină ceramica, în cea mai mare parte fragmentară, topoarele și dălțile de piatră.

Cea mai mare parte a ceramicii se aseamănă cu ceramica din faza tripoliană târzie din faza Usatovo. În afară de aceasta, s'au găsit câteva fragmente ceramice neolitice, aparținând culturii Gumelnița-Ariuşd, care mai mult ca sigur că sunt în legătură cu o locuire mai veche. De asemenea, s'au descoperit mai multe resturi ceramice (fig. 4, 1-4) și chiar forme de vase mai mult sau mai puțin întregibile din pastă de calitate bună (fig. 4, 1), dintre care mai multe askos-uri cu gâtul înalt (fig. 3, 3 a-b), care pot fi puze în legătură cu formele corespunzătoare din cultura Schneckenberg dela începutul epocii Bronzului. Majoritatea acestor resturi ceramice s'au găsit la partea superioară a stratului de cultură, fiind probabil contemporane cu urmele de locuire amintite. În afară de aceste resturi ceramice, s'au mai găsit câteva și din vremea romană târzie, în cele două gropi dela Vest de văioagă, secționare de șanțul longitudinal (I).

În raportul de față nu se va putea face decât o prezentare generală a ceramicii Usatovo dela Foltești, deoarece un studiu mai detaliat asupra acestei specii ceramice va fi posibil numai după ce se va curăța și întregi tot materialul descoperit. Pentru a se deosebi elementele Usatovo din inventarul acestei ceramici, va trebui să se pornească dela o cunoaștere amănunțită a ceramicii Usatovo. Lucrul acesta este destul de dificil, deoarece s'a publicat puțin material din această fază tripoliană târzie. De asemenea, după cum s'a arătat, nu este ușor să se determine diferențele și caracterele comune ale culturilor tripoliene târzii Usatovo și Gorodsk.

⁹⁾ Această caracteristică ne-a fost comunicată de către Prof. Univ. V. Gheție dela Institutul Medico-Veterinar din București.

¹⁰⁾ T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 158 și 190. La Gorodsk s'au găsit rășnițe în cuprinsul locuințelor.

În așezarea dela Ruptura se deosebesc două grupuri de ceramică Usatovo. Grupul cel mai numeros se caracterizează printr'o pastă mai mult sau mai puțin omogenă și compactă, de culoare neagră-cenușie și conținând în interior, ca materii degresante, bucățele de calcar, foarte rar câte o pietricică și în câteva cazuri scoici pisate foarte mărunț. Din această pastă s'au confecționat vase mari și mai mici, de obicei bombate și cu marginea răsfrântă mai mult sau mai puțin, în afară; vase cu gâtul mai mult sau mai puțin dezvoltat, cu pântecul bombat și cu marginea răsfrântă și uneori cu barbotină la exterior. amfore cu corpul rotunjit și cu patru torți din bandă lată; vase piri-forme; forme bitrocconice; vase cu gura larg deschisă; cești cu toartă, etc.

Aceste vase sunt decorate cu motive imprimate și incizate. Impresiunile, scurte sau mai lungi și de forme variate, de obicei semi-lunare, rotunde, ovale, rectangulare, triunghiulare, sunt dispuse în șiruri orizontale și verticale (fig. 4, 5 și 5, 1-5). Ele s'au obținut prin apăsarea în pasta moale a vasului cu o margine simplă sau zimțată a unei cochilii de scoici (fig. 5, 1-2), cu un bețișor sau cu un alt instrument tare pe care s'a înfășurat câteodată un șnur și mai ales cu ajutorul șnurului răsucit simplu sau înfășurat¹¹⁾ (fig. 4 și 5, 3-6).

La Foltești, specia decorată cu șnurul este mai rară spre deosebire de Gorodsk și Usatovo, unde ceramica decorată cu șnurul este cea mai răspândită.¹²⁾ Ea a pătruns în regiunea noastră din spațiul sudic al U.R.S.S.-ului, unde este originară, după cum s'a arătat în repetate rânduri. În afară de Sudul U.R.S.S.-ului, puținele forme noi de decor ale acestei specii ceramice reprezintă de fapt variante ale motivelor create acolo¹³⁾. În afară de aceasta, se pare că în așezarea dela Foltești este reprezentată o etapă mai evoluată a acestui decor, atât în ceea ce privește motivele, cât și tehnica și dispunerea lor pe suprafața vasului. Astfel, apar mai des benzile unghiulare din șnur răsucit (fig. 5, 4-5); impresiunile semilunare executate cu șnurul înfășurat sunt uneori descompuse și dispuse vertical între șiruri verticale de benzi imprimate cu șnurul răsucit (fig. 5, 3), etc. Din punct de vedere tehnic, impresiunile lăsate de șnur ne dovedesc că s'au executat cu șnur subțire sau mai gros și răsucit regulat. Impresiunile scurte, formate din adâncituri și urme de șnur alăturate, s'au obținut cu ajutorul unui instrument tare, pe care s'a înfășurat șnurul¹⁴⁾. În fine, din analiza minuțioasă a ceramicii decorate cu șnurul s'a emis ipoteza, că dispunerea verticală a motivelor imprimate cu șnurul caracterizează o fază stilistică mai evoluată a acestui decor.¹⁵⁾

Foarte caracteristice pentru ceramica dela Foltești sunt vasele mari cu corpul rotunjit, decorate pe gât cu motive izolate incizate

11) Pentru diferitele tehnici ale decorului imprimat din grupul Usatovo, vezi G. Rosenberg, *Kulturströmungen in Europa zur Steinzeit*, Copenhagen, 1931, pag. 19 sqq.

12) Pentru frecvența ceramicii decorată cu șnurul la Gorodsk și Usatovo, vezi T. C. Passek, *op. cit.*, pag. 162 și 192.

13) Cf. G. G. Rosenberg, *op. cit.*, pag. 42.

14) *Ibid.* pag. 81.

15) *Ibid.* pag. 30.

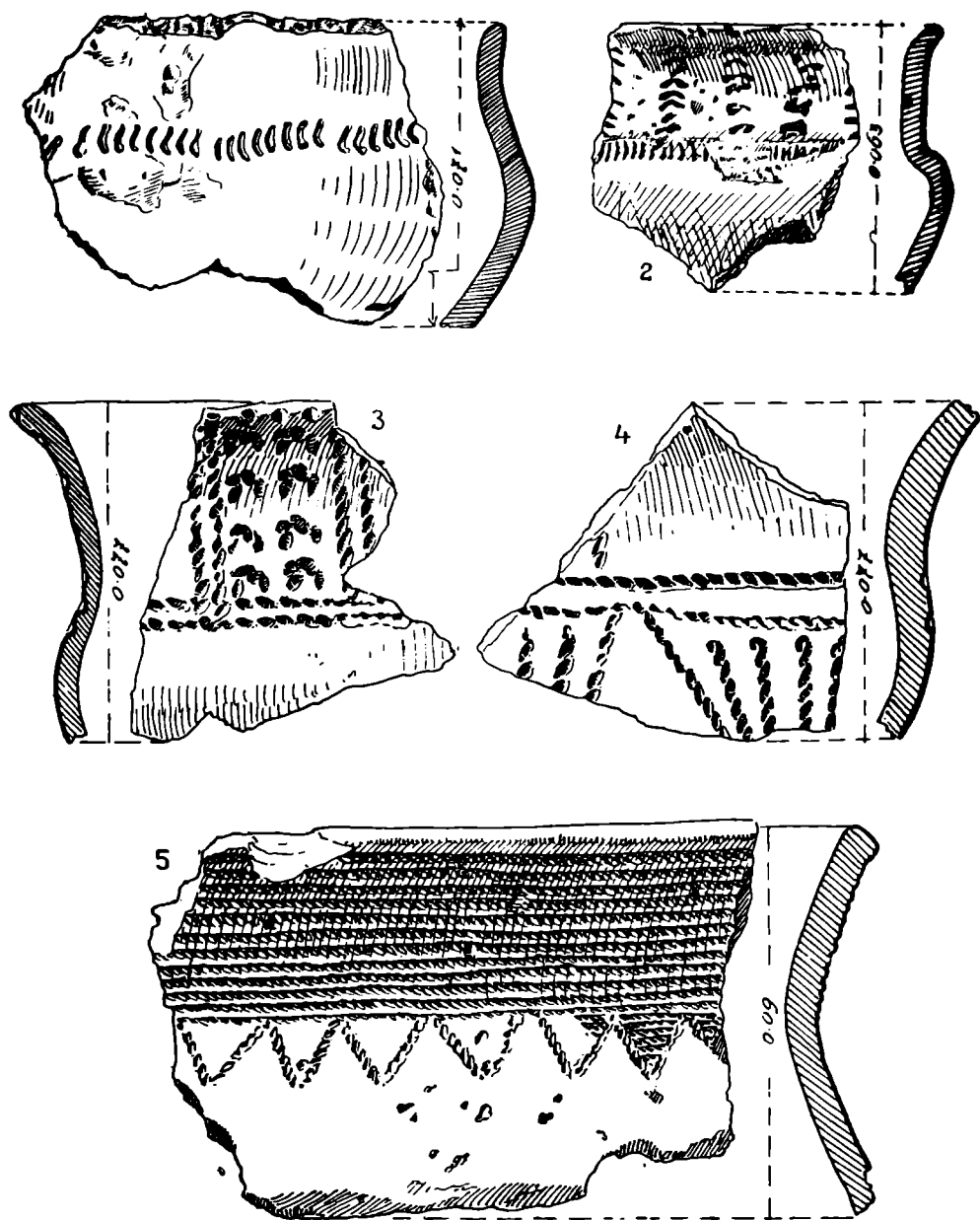

Fig. 5. — Fragmente ceramice decorate cu impresiuni de cochilii de scoici (1,2) și cu șnurul răsucit (3-5).

formate din câte două dungi încrucișate și prevăzute cu câte un cârlig la capete (fig. 3, 4) 15 a. În legătură cu aceste vase se pot pune altele cu umerii desvoltați, care sunt decorate pe gât cu grupe de linii oblice

incizate, care se întretaie (fig. 3, 2). Un decor înrudit, însă mai îngrijit executat, s'a găsit în 1940 și pe un vas mai mare dela Hăbășești, a cărui formă se deosebește într-o măsură de a vasului dela Foltești.

Decorul din linii incizate se mai întâlnește pe unele fragmente ceramice, provenind din nivelul de locuire denumit Gumelnița D¹⁶), din unele așezări neo-eneolitice din câmpia Munteniei¹⁷).

O altă specie ceramică caracteristică care se întâlnește la Foltești este aceea decorată cu găuri-butoni (fig. 4, 1-2), executată pe marginea vasului prin presiunea din interiorul spre exteriorul pastei, cu ajutorul unui os sau bețișor rotund. Apoi orificiile au fost umplute cu lut și partea lor inferioară netezită, ca și în Cucuteni C¹⁸. Din această specie de decor cu găurele neumplute însă cu lut, cât și prin brăurile în relief crestate, dungile ornamentale în relief și cercurile imprimate, se stabilesc legături cu ceramica din faza mai veche a culturii Schneckenberg din epoca Bronzului. La acestea se pot adăuga și câteva forme de vase descoperite recent la Foltești. Dealtfel, au fost semnalate încă mai de mult legăturile dintre ceramica din faza Schneckenberg A și unele fragmente ceramice de tip Gorodsk-Usatovo din cuprinsul așezărilor neo-eneolitice din Muntenia și Moldova, exprimându-se cu acest prilej îndoiala asupra felului în care s'a încadrat și reprezentat materialul respectiv¹⁹). În afară de aceasta, prin tehnica pașei și motivele unghiulare incizate, se mai pot stabili unele legături și cu cultura Monteoru. Din aceste legături se vor putea, eventual, trage în viitor unele concluzii relativ la originea celei mai vechi faze a culturilor Gлина III-Schneckenberg și Monteoru, în sensul că este posibil să fi participat la nașterea acestor culturi și unele elemente Usatovo¹⁹).

Materialul ceramic de tip Gorodsk-Usatovo din specia nepictată descris mai sus, deși a fost descoperit în parte mai demult, a atras foarte puțin atenția cercetătorilor. Aceasta se datorește mai ales resturilor sporadice din cuprinsul așezărilor săpate, din care motiv nu

¹⁵ a) Cf. E. I. Goriunova, *Horodiștea Torfel*, (*Scurte informații dela săpăturile din 1937*), în *Kratkie Soobštenia*, XXXI (1950), p. 152, fig. 24, unde se reproduce un decor înrudit de pe o fusolă de lut ars găsită în horodiștea dela Torfel (nivel de locuire Gorodsk?), din preajma orașului Ordjonikidzegrad, de pe cursul mijlociu al Desnei. Prin cercetările viitoare va trebui să se precizeze originea, semnificația și răspândirea acestui decor.

¹⁶ Pentru acest nivel de locuire vezi I. Nestor, *Zur Stellung Cernavoda's in der rumänischen Jungsteinzeit*, extras din *Schuchhardt — Festschrift*, Berlin 1940, pag. 19 și M. Petrușescu-Dâmbovița, *Nouvelles données concernant le Néolithique carpatho-balkanique*, în *Balkanica* VIII, 1945, pag. 208.

¹⁷ De exemplu: Gumelnița (VI. Dumitrescu, *Fouilles de Gumelnița, Dacia* II, 1925, fig. 44, 9) și Stațiunea B dela Boian (V. Cristescu, *Les stations préhistoriques du lac de Boian*, în *Dacia* II, 1925, pl. XXXVIII, 2).

¹⁸ Pentru această tehnică cf. G. Rosenberg, *op. cit.*, pag. 32 sqq și I. Nestor Probleme noi în legătură cu Neoliticul din R. P. R., în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, anul I (1950), vol. II, p. 217.

¹⁹ Cf. A. Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Kronstadt, 1941, pag. 56.

¹⁹) Cf. I. Nestor, *op. cit.*, p. 218, pentru geneza culturei Gлина III — Schneckenberg.

s'au putut separa întodeauna de straturile de cultură reprezentativ: gumelnițene sau cucuteniene, fiind publicate împreună cu materialul din aceste straturi ²⁰⁾.

Pornindu-se dela o cunoaștere mai amănunțită a ceramicii Usatovo, va trebui ca în viitor să se deosebească această ceramică de restul ceramicii neo-eneolitice dela noi. De asemenea va trebui să se deosebească ceramica Usatovo de ceramica Gorodsk ^{20')}, care este documentată în unele locuri din Nordul Moldovei ^{20'')} și din apropiere, ca de exemplu pe teritoriul U.R.S.S.-ului la Horodiștea, pe malul drept al Prutului ^{20''')}, probabil Darabani, în bazinul Nistrului ^{20''''}), Costești-Bliznița, la 15 km Nord de Storjineț ²¹⁾ Bilcze-Złote, Coszylowce, etc. ²²⁾. Din acest punct de vedere, materialul ceramic din așezarea dela Foltești poate fi folosit pentru determinarea aspectului cultural Usatovo dela noi.

Al doilea grup de ceramică dela Foltești, mai puțin numeros, de-

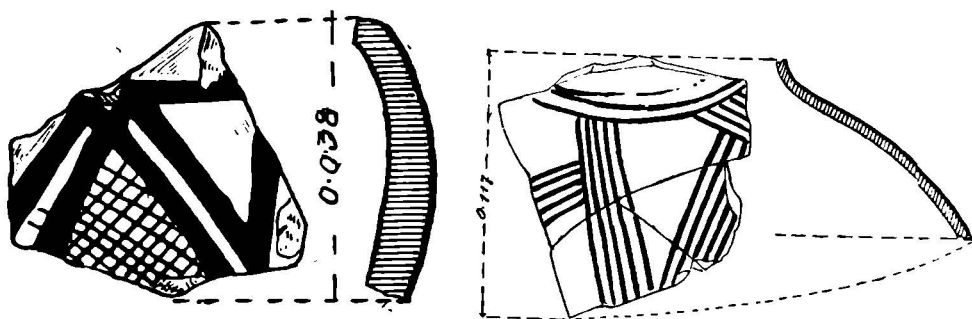

Fig. 6. — Fragmente ceramice pictate.

altfel ca în toate așezările tripoliene târzii este reprezentat prin câteva fragmente ceramice pictate (fig. 6ab), confecționate dintr'o pastă de calitate superioară, de culoare roșie-deschisă sau uneori cafenie. Motivele decorative constau din benzi oblice dispuse unghiular, din dungi subțiri și paralele, pictate cu culoare brună pe fondul

²⁰⁾ *Ibid.* pag. 57.

^{20')} I. Nestor, *op. cit.*, pag. 217, denumeste Cucuteni D ceramica de tip Gorodsk din Moldova.

^{20'')} Un fragment ceramic de tip Gorodsk, decorat prin impresiuni de șnur răsucit, s'a găsit la suprafața solului într'o așezare cucuteniană dela Corlăteni, raionul Dorohoi (Cf. I. Nestor, *op. cit.*, p. 216).

^{20''')} Cf. H. Dumitrescu, *La station préhistorique de Horodiștea sur le Pruth*, în Dacia III—IV, 1927—1932, fig. 11—15.

^{20''''}) Cf. Ceslav Ambrojevici, în Dacia III—IV, 1927—1932, pag. 37, fig. 2, 8—10 și p. 30, fig. 2, 5—7 fusaiole de lut ars decorat). Din examinarea fusaiolelor de lut ars din Muzeul raional al Sucevei, rezultă, că unele dintre ele conțin în parte scoici pisate.

²¹⁾ Material ceramic caracteristic, decorat cu șnurul răsucit, în Muzeul raional al orașului Suceava.

²²⁾ T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 13, unde se reproduce harta răspândirii așezărilor mai importante ale culturii tripoliene.

vasului (fig. 6 b) ²³), din dungi subțiri brune-cafenii pe fondul albicios sau albe (?) pe fondul cafeniu, din motive unghiulare, umplute cu hașuri dispuse rombic (fig. 6 a) sau dungi groase cu festoane pictate cu roș închis (fig. 7, 1). Motivele decorative sunt pictate pe cupe mici, vase piriforme și mai ales pe vase mai mici cu corpul rotunjit și cu torțile în formă de cornițe perforate vertical (fig. 6), ca și pe capacele tipice culturii Usatovo (fig. 7, 1-2). Uneori pictura este ștearsă.

Ceramica pictată din așezarea dela Foltești este asemănătoare cu aceea din etapă tripoliană târzie Gorodsk-Usatovo ²⁴). Prin cercetările care se vor face asupra acestei ceramici, va trebui să se arate în ce raport stă fața de ceramică pictată dela Horodiștea și Glăvăneștii-Vechi. În ultima localitate, s'au descoperit recent, în cu-prinsul locuirii Cucuteni B de acolo, câteva vase pictate, care pot fi puse în legătură cu ceramica dela Horodiștea și Usatovo. De asemenea, va trebui să se cerceteze și care este poziția acestei ceramice pictate față de varianta regională Cucuteni B dela Monteoru, în inventarul căreia s'a găsit și ceramică de tip Cucuteni C ²⁵). Cu acest prilej, se va putea eventual preciza în ce a constatat evoluția locală a ceramicii pictate în această fază târzie și care sunt elementele noi introduse acum aici din spațiul culturii Gorodsk-Usatovo din Sudul U.R.S.S.-ului. După cum s'a observat, în ceramica pictată tripoliană târzie, pictura subordonată altor legi de ritmică se caracterizează printr'un stil nou, în care decorul spiralic apare descompus. ²⁶)

După ceramică, cele mai frecvente elemente de inventar din cu-prinsul așezării dela Foltești sunt topoarele și dălțile de piatră, dintre care unele prin forma și dimensiunile lor se apropie de acelea mai vechi neolitice (fig. 8, 1-2). În total, s'au găsit peste 60 asemenea unelte de producție, dintre care topoarele plate sunt mult mai frecvente de cât topoarele ciocane perforate. În afară de acestea, s'au găsit și câteva topoare de luptă, dintre care se remarcă unul fragmentar cu tăișul semicircular (fig. 8, 3). Numărul mare al topoarelor de lucru și al dălților de piatră, s'ar putea pune eventual în legătură și cu o activitate sporită în direcția prelucrării lemnului, necesar construcțiilor oamenilor din această așezare.

²³) Exemple apropiate la Horodiștea (H. Dumitrescu, *op. cit.* fig. V, 1)

²⁴) Cf. pentru analogii: T. S. Passek, *La céramique tripolienne*, în *Buletinul Academiei de Istoria culturii materiale*. Fascicola 122, Moscoa-Leningrad 1935, pl. XVIII¹, XVIII², XXVII 6—8 V. Petrov, *Colonia primitivă lângă Gorodsk* (săpăturile din 1926) în *Cultura tripoliană*, vol. I (Institutul de Arheologie al Academiei R. S. S. Ucraina, Kiev, 1940, pag. 373, fig. 87, 89, 90 pag. 375, fig. 92; T. S. Passek, *Periodizarea așezărilor tripoliene*, fig. 83, 93, 3—9; A. E. Arihova, *Cimitirul antic din satul Văhvatintși*, în *Kratkie Soobștenia*, XXVI 1949, pag. 73, etc.

²⁵) Pentru aspectul cultural Cucuteni B vezi I. Nestor, *Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în XXII. *Bericht der römisch-germanischen Kommission*, 1932, pag. 48, sq. Cf. și M. Petrescu-Dâmbovița, *op. cit.*, pag. 211.

²⁶) Cf. T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 165 și H. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 138 sqq., pentru apropierile dintre ceramica pictată dela Horodiștea și ceramica pictată tripoliană târzie.

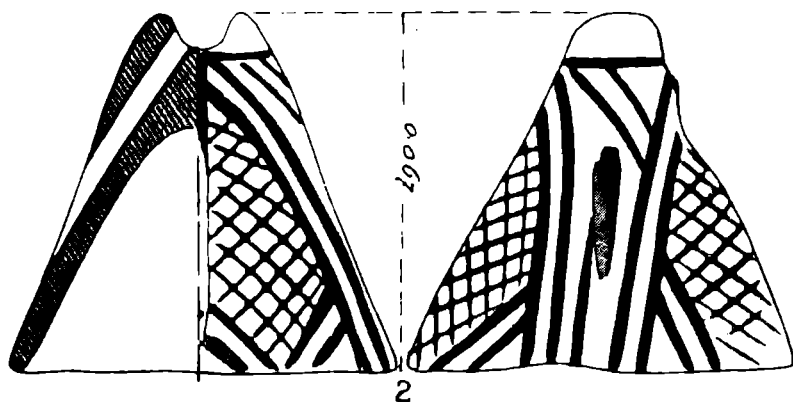
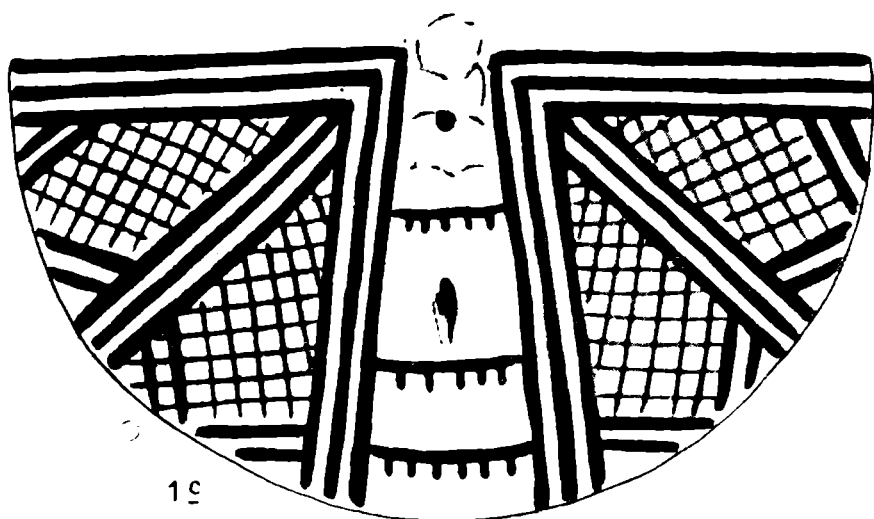
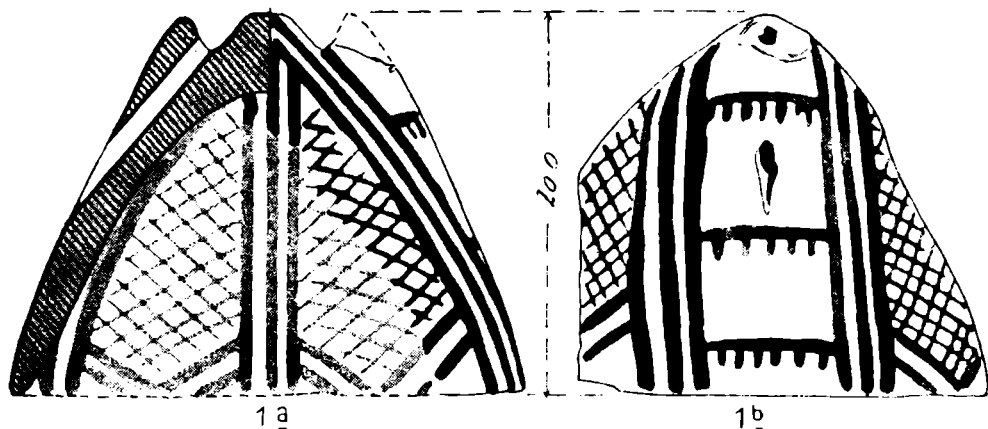

Fig. 7. — Capace de vase pictate.

Mult mai puține sunt obiectele de silex, os și lut ars. Din ceea ce se cunoaște până în prezent, rezultă că silexul a fost foarte puțin folosit în așezarea dela Foltești. Din acest punct de vedere este o mare deosebire față de așezările dela Gorodsk și Usatovo, unde s'au găsit numeroase unelte și arme de silex, lucrate chiar la fața locului²⁷⁾. Din os s'au găsit mai multe sule, suveici și dălți. Din lut ars s'au descoperit câteva figurine antropomorfe mai mult sau mai puțin fragmentare (fig. 9, 1-2) și două topoare fragmentare. Figurinele sunt simple, au corpul de secțiune ovală și gâtul puțin aplecat înainte. Capul lipsește. În două cazuri s'a încercat o ușoară modelare a conturului corpului. După ce se va studia această plastică, se va vedea în ce raport stă atât față de plastica neolitică locală, cât și de cea tipică Usatovo, în care idolii foarte schematizați au deseori corpul în formă de cub. Amintim că un asemenea idol șezând s'a găsit anul trecut în groapa Usatovo din cimitirul hallstattian dela Stoicani. Până în prezent, în așezarea dela Foltești nu s'a descoperit nici un obiect de metal.

Din inventarul așezării dela Foltești rezultă, că avem documentată aici o așezare de tip Usatovo. Legăturile dintre aspectul cultural dela Foltești și cultura Usatovo propriu zisă, din Sudul U.R.S.S.-ului, se vor lămurii mai bine prin cercetările viitoare. De asemenea, tot cu acest prilej, se va preciza cronologia aspectului cultural, atât din așezarea dela Foltești, cât și din mormintele din movile din regiune, bineînțeles în cazul în care se dovedește că acestea datează tot din aceeași vreme. Până atunci, luându-se în considerațiune inventarul descoperit la Foltești și ținându-se seama de rezultatele obținute în U.R.S.S. cu privire la cronologia fazei târzii tripoliene, credem că această așezare datează în cea mai mare parte din vremea de tranziție dela Neolitic la epoca Bronzului²⁸⁾. În ceea ce privește resturile de locuire mai noi, în care fac parte cele câteva rășnițe de piatră, o vatră fragmentară și ceramica amintită, care ne indică trecerea spre culturile Schneckenberg și Monteoru din epoca Bronzului nu este deloc exclus ca să aparțină unui nivel de locuire mai nou, care să dateze eventual chiar dela începutul epocii Bronzului.

Poziția cronologică și tipologică a acestui aspect cultural față de resturile Usatovo, descoperite anul trecut la Stoicani, pe Cetățuia neolitică și în cimitirul hallstattian, se va lămurii după ce se va studia ceramica de tip Usatovo dela Stoicani. De asemenea, prin cercetările

²⁷⁾ Pentru marea frecvență de obiecte de silex dela Gorodsk și Usatovo, cf. T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 159 și 191.

²⁸⁾ Pentru datarea fazei tripoliene târzii din U. R. S. S., vezi T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 208 sqq. Autoarea bazându-se în special pe obiecte de aramă și argint din mormintele etapei tripoliene târzii, din apropierea Mării Negre, provenite prin relațiile de schimb, datează complexul Gorodsk-Usatovo la sfârșitul mileniului III sau mai precis la începutul mileniului II (2000—1700).

viitoare se va preciza poziția cronologică a aspectului cultural Usatovo dela Foltești și Stoicani față de grupul mormintelor cu ocră de pe Cetățuia dela Stoicani. În legătură cu aceasta, în Sudul U.R.S.S.-ului s'a ajuns la concluzia că cultura tripoliană de început și mijlocie este contemporană cu faza înmormântărilor în gropi simple (yamy), iar cultura târzie, care ne preocupă în mod special aici, cu faza înmormântărilor în catacombe ²⁹⁾. Credem, că lipsa morminte-

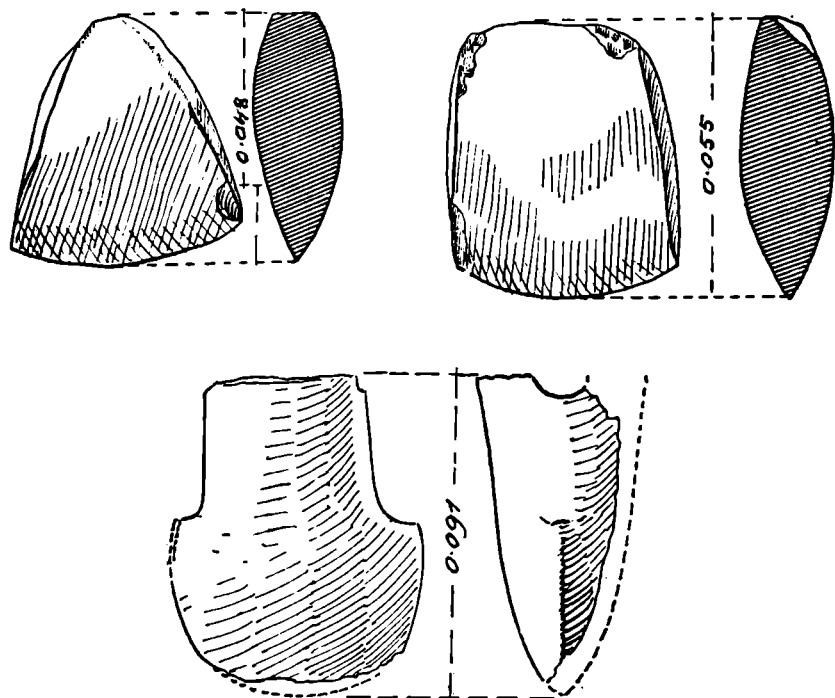

Fig. 8. — Topoare de piatră.

lor în catacombe la Stoicani nu poate constitui un argument împotriva contemporaneității cu așezarea dela Foltești, deoarece se cunosc cazuri, în care mormintele cu ocră din diferite regiuni, deși se deosebesc după sistemul de construcție, totuși după inventar sunt contemporane ³⁰⁾. Astfel, în unele regiuni se menționează înmormântarea în gropi mai mult, iar ceramica și obiectele de podoabă aparțin fazei a doua, a catacombelor.

Din punct de vedere al evoluției sociale economice, în așezarea dela Ruptura se reflectă prima mare diviziune socială a muncii: des-

²⁹⁾ T. S. Passek, *op. cit.*, pag. 215.

³⁰⁾ Cf. W. Gordon Childe, *Prehistory in the U. S. S. R. II. The copper age in South Russia, Man*. XLII, 1942, Nr. 1-97, pag. 133 sqq.

părțirea triburilor de păstori din masa celorlați barbari³¹⁾. Legăturile dintre triburile pătrunse aici pe treapta mijlocie a barbariei din Sudul U.R.S.S.-ului și triburile locale se vor preciza mai bine cu

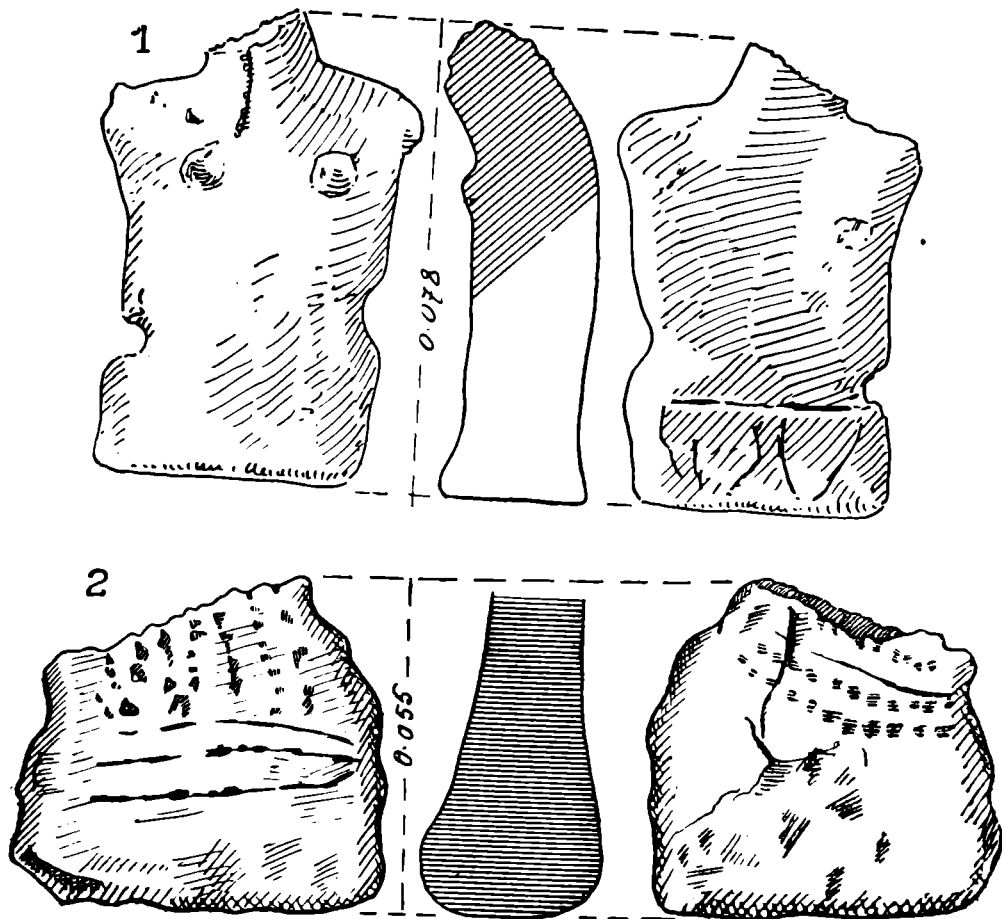

Fig. 9. — Idoli antropomorfi din lut ars.

prilejul cercetărilor viitoare. Atunci se va lămurii poziția celor câteva fragmente ceramice Gumelnița-Ariușd, care deocamdată par să aparțină unei locuiri mai vechi, cât și legăturile cu ceramica cunoscută sub numele de Gumelnița D, din ultimele depuneri ale așezărilor gumelnițene. De asemenea, tot atunci se va încerca să se lămurească și dezvoltarea interioară a triburilor locale până la culturile Schnecckenberg și Monteoru din epoca Bronzului. Relativ la această pro-

31) Pentru această diviziune socială a muncii vezi Fr. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a Statului*, ed. II, Editura Partidului Comunist Român, 1948, p. 172. Pentru felul cum se reflectă ea în monumentele arheologice de pe teritoriul R. P. R., vezi D. Berciu, *Despre apariția și dezvoltarea patriarhatului pe teritoriul R. P. R.*, în *Studii și cercetări de Istorie Veche*, anul I (1950), vol. p. 62 sqq.

blemă, prezintă o deosebită importanță cele câteva fragmente ceramice, descoperite recent la Foltești, provenind probabil dintr'un nivel de locuire mai nou, care pot fi puse în legătură cu culturile Schnekenberg și Monteoru din epoca Bronzului.

Prin cercetările recente dela Foltești s'a lărgit mult spre Vest aria de răspândire a culturii Usatovo ³¹⁾. Până la aceste descoperiri, cultura Usatovo se întindea spre Vest numai până la Nistru, pe care îl depășea doar în regiunea Limanului, la Șabalat ³²⁾. Nu este exclus, ca prin săpăturile viitoare făcute de arheologii sovietici, să se găsească și alte așezări ale culturii Usatovo între Nistrul și Prutul inferior. Prin cercetările recente din U.R.S.S., făcute de expediția moldovenească a Academiei de Științe U.R.S.S., în 1947, în așezarea dela Solonceni, de pe malul drept al Nistrului ³³⁾ și în cimitirul din Văhvatînți (raionul Râbnița) de pe malul stâng al Nistrului ³⁴⁾ s'a extins mult numai spre Nord limita de răspândire a culturii Usatovo.

Pentru lămurirea problemelor pe care le-au pus cercetările din anul acesta, vor trebui continuate săpăturile dela Foltești până la epuizare, atât pe locul unde s'a săpat, cât și la Nord, unde pe înălțimile învecinate sunt indicii de locuire din aceiași vreme. De asemenea, va trebui să se cerceteze și o movilă din apropiere, depe dealul Hăboia, de pe teritoriul comunei Stoicani, pentru a se stabili eventualele legături dintre acest aspect cultural din așezarea dela Foltești și înmormântările din movilă. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât în 1949 s'au descoperit pe Cetățuia dela Stoicani 15 morminte din grupa înmormântărilor cu ocră. Cu acest prilej se va putea stabili eventual, dacă sunt deosebiri de ritual între înmormântările depe Cetățuie, unde se presupune numai că a fost o movilă care s'a aplatisat și înmormântările din movilă și în ce măsură, în această deosebire de ritual, se reflectă inegalitatea socială, ca la Usatovo, unde majoritatea populației era îngropată în morminte simple fără de movilă, iar șefii și pătura suprapusă în mormintele din movile cu cromlechuri de piatră ³⁵⁾. Diferențierile sociale vor trebui urmărite cum se reflectă și în cuprinsul unei movile și în măsura posibilă, chiar în așezare. Pătura suprapusă s'a îngropat probabil în morminte centrale cu un inventar mai bogat. În așezare, s'ar putea ca anumite piese să fie în legătură cu această pătură, cum e cazul cu un fragment dintr'un topor de luptă de piatră cu tăișul semicircular, care a aparținut probabil unui șef de trib din așezarea dela Foltești.

M. Petrescu-Dâmbovița, I. Cașan, C. Mateescu

³¹⁾ Cf. I. Nestor, *Probleme noi în legătură cu Neoliticul din R. P. R.*, p. 217., unde se accentuează asupra semnificației extinderii spre Vest a culturii Usatovo atât în regiunea Galașului, cât și în câmpia Munteană și mai departe.

³²⁾ Vezi harta amintită din lucrarea lui T. S. Passek.

³³⁾ T. S. Passek, *Explorări arheologice în Moldova, în Kratkie Soobštenia*, XXVI (1949), pag. 64.

³⁴⁾ A. E. Alihova, *op. cit.*, p. 69 sqq.

³⁵⁾ Pentru Usatovo, Cf. T. S. Passek, *Periodizarea așezărilor tripoliene*, pag. 119, sqq.

FOLTEȘTI - RUPTURA

Raionul Tg. Bujor

PLANUL AȘEZĂRII
Treapta mijlocie a barbariei

